

Kişisel Verilerin İşleme Amacının Sonradan Değişmesi: Uyumluluk Kriterlerinin Uygulanması Sorunu

Cenk, Konukpay

Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye, cenk.konukpay@gmail.com

ORCHID: <https://orchid.org//0000-0002-4365-6849>

Uğur, Tabak

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Tekirdağ, Türkiye, utabak@nku.edu.tr

ORCHID: <https://orchid.org//0000-0003-1685-8362>

ÖZ

Amaca bağlılık ilkesi veri koruma hukukunda temel bir öneme sahiptir. Bu ilkenin iki yönü bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, verinin toplanma amacının belirli, açık ve meşru olması gerekliliğidir. Diğer bir ifadeyle veri işleme amacı belirli olacak düzeyde sınırlandırılmış olmalı, üçüncü kişilerin de anlayabileceği ölçüde açık olmalı, ayrıca hukuki sebebe ve diğer hukuki düzenlemelere uygun olmalıdır. Ancak veri toplanırken öngörülme-yen bazı yeni ve farklı amaçlar sonradan ortaya çıkabilir. İşte bu durumda, amaca bağlılık ilkesinin bu çalışmanın konusunu oluşturan ikinci yönü olan “ikincil işlemenin verinin toplanma amacıyla uyumlu olması” şartı gündeme gelir. Farklı bir amaçla yapılan ikincil işlemenin verinin toplanma amacıyla uyumlu olup olmadığı, Genel Veri Koruma Tüzüğü’nün altıncı maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan uyumluluk testine bağlıdır. Öte yandan aynı düzenlemede uyumluluk testinin istisnalarına da yer verilmiştir. Türkiye’de ise ikincil işlemede uyumluluk testi öngören bir kanuni düzenleme bulunmamaktadır. Kişisel Verileri Koruma Kurulu da bu tür veri işleme faaliyetlerini yeni bir işleme olarak değerlendirmekte olup yeni bir hukuki sebebe dayanmasını ve 6698 sayılı Kanunun dördüncü maddesindeki ilkelere uygun olmasını gerekli görmektedir. Bu konuda AB hukuku ile Türk hukuku arasındaki farklılığın kanuni düzenleme yoluyla giderilmesi isabetli olacaktır. Böyle bir düzenleme öncelikle amaca bağlılık ilkesini güçlendirecek ve pekiştirecektir. Öte yandan AB hukuku ile Türk hukuku arasındaki farklılıklardan kaynaklanabilecek sorunların da önüne geçilmiş olacaktır.

Anahtar Sözcükler: amaca bağlılık ilkesi, ikincil işleme, uyumluluk, kişisel verilerin korunması

Change of Purpose in Data Processing: The Question of Compatibility Criteria

ABSTRACT

Purpose limitation principle is of fundamental importance in data protection law. This principle has two aspects. The first one is that the purpose of data collection must be specified, explicit and legitimate. In other words, the purpose of data processing should be limited to a certain extent, it should be explicit to the extent that third parties can also understand it, and it should be in accordance with the legal basis and other legal regulations. However, new and different purposes that were not foreseen when collecting data may arise later. In this case, the second aspect of the purpose limitation, which is the subject of this study, “further processing compatible with the purpose of data collection” comes into question. Whether the further processing carried out for a different purpose is compatible with the purpose of data collection depends on the compatibility test in the fourth paragraph of the article six of the General Data Protection Regulation. On the other hand, exceptions to the compatibility test are also included in the Regulation. In Turkey, there is no statutory provision requiring a compatibility test in further processing. The Personal Data Protection Board considers such data processing activities as a new processing and requires that it has a new legal basis and complies with the principles in the article four of the Law No. 6698. In this regard, it would be appropriate to eliminate the difference between EU law and Turkish law through legal regulation. Such a regulation will, at first, strengthen and reinforce the purpose limitation principle. On the other hand, problems that may arise from the differences between EU law and Turkish law will be prevented.

Keywords: purpose limitation principle, further processing, compatibility, protection of personal data.

Atf Gösterme

Konukpay, A. C. ve Tabak, U. (2021). Kişisel Verilerin İşleme Amacının Sonradan Değişmesi Uyumluluk Kriterlerinin Uygulanması Sorunu, *Kişisel Verileri Koruma Dergisi*. 3(2), 15-33

GİRİŞ

Kişisel verilerin işlenmesine ilişkin ilkeler, modern kişisel verilerin korunması hukukunun temel yapı taşları olarak değerlendirilmektedir (Schwartz 2000: 1614). Bu ilkeler, kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına yönelik ulusal ve uluslararası düzenlemelerin merkezinde yer almakta ve kişisel verilerin kullanım sınırlarının belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu doğrultuda, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun [6698 sayılı Kanun] 4. maddesinde düzenlenen genel ilkeler de “kanunun ruhu” ve kişisel veri işleme faaliyetlerinin “*olmazsa olmaz*” niteliğinde prensipler olarak kabul edilmektedir (Bilir: 2020).

Amaca bağlılık (*purpose limitation*) ilkesi; gerek ilgili kişilerin verilerinin işlenmesine yönelik beklentilerini güvence altına alması gerekse de diğer prensiplerin uygulanmasının ön koşulu olması sebebiyle ilkeler arasında ayrı bir yere sahiptir. Bu ilke; kişisel verilerin belirli, açık ve meşru bir amaç çerçevesinde toplanması ve sonrasında toplanma amacıyla uyumlu şekilde işlenmesini içeren iki ana unsurdan oluşmaktadır (Madde 29 Çalışma Grubu [ÇG29] 2013: 3). İlk unsur herhangi bir istisna içermemektedir. Ancak kişisel verilerin veri sorumluları tarafından toplanma aşamasında öngörülen veya sonradan ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda sıklıkla ikincil işleme (*further processing*) faaliyetine tabi tutulması; ikinci unsur bakımından zaman içerisinde çeşitli kriterler ve istisnaların öngörülmesine yol açmıştır. Bu doğrultuda Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü [GVKT], amaca bağlılık ilkesinin sınırları dahilinde bir işleme faaliyeti yürütülmesi için uyumluluk kriterleri belirlemiştir. Bu kriterler, 6698 sayılı Kanun kapsamında yer almadığı gibi bu konuya ilişkin doktrinde de detaylı çalışmalar bulunmamaktadır. Bu çalışma ile söz konusu eksikliğin giderilmesi ve amaçla uyumluluk unsurunun incelenmesi vasıtasıyla ilkenin kapsamına yönelik tartışmalara katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Bu çalışmada, amaca bağlılık ilkesi kapsamında, kişisel verilerin toplanma amacından farklı bir amaçla hangi koşullar altında ikincil işlenebileceği ve buna ilişkin ne tür istisnaların uygulanabileceği sorusu cevaplandırılmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda ikincil işlemede verinin toplanma amacıyla uyumluluk kriterlerinin uygulaması, çeşitli örnekler ve güncel içtihatlar çerçevesinde hukuki açıdan somutlaştırılmaya çalışılacaktır. Çalışmada esas olarak Avrupa Birliği mevzuatı ve buna yönelik kaynaklara yer verilmekle birlikte Türk hukuku da karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

Çalışmanın ilk bölümünde, amaca bağlılık ilkesinin tarihsel gelişimine ve kavramsal içeriğine değinilecektir. İkinci bölümde, amaçla uyumlu ikincil işlemeye ilişkin GVKT’de düzenlenen kriterler ve istisna hükümleri; esas olarak rehber ve içtihatlar ışığında incelenecektir. Üçüncü bölümde ise konu, 6698 sayılı Kanun bağlamında ele alınarak Kişisel Verileri Koruma Kurulu’nun yaklaşımı çeşitli kararlar çerçevesinde değerlendirilecek ve çözüm önerileri sunulacaktır.

I. AMACA BAĞLILIK İLKESİNİN GELİŞİMİ VE KAPSAMI

Amaca bağlılık ilkesine, kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının gelişimine öncülük eden kaynakların önemli bir kısmında yer verilmiştir. İlkenin uluslararası kaynaklardaki kavramsal gelişimi, kronolojik bir bakış açısından öte bugünkü kapsamının belirlenmesi açısından önem taşıyan bir niteliğe sahiptir. Bu doğrultuda öncelikle ilkenin tarihsel olarak düzenlenme biçimlerine ve sonrasında ise kavramsal içeriğine değinilecektir.

A) İlkenin Gelişimi

Amaca bağlılık ilkesinin Kıta Avrupası’ndaki gelişiminde, Avrupa Konseyi düzenlemeleri ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin özel hayatın korunmasına ilişkin içtihadı önemli bir yere sahiptir. Mahkeme, özel hayata müdahalenin gerekliliğinin değerlendirilmesinde ön koşul olarak yasal bir dayanak ve meşru bir amacın varlığını aramaktadır. Bu kapsamda Mahkeme, hakka bir müdahalenin olup olmadığının belirlenmesine yönelik “*makul bir mahremiyet beklentisi*” testi de geliştirmiştir (Bărbulescu/Romanya 2017: Başvuru No: 61496/08).

Avrupa Konseyi bünyesinde ilk olarak Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen özel sektöre ve kamu sektörüne yönelik iki kararda (Resolution 1973; Resolution 1974), kişisel verilerin korunmasına yönelik prensiplerin içinde amaca bağlılık ilkesine de yer verilmiştir. İlk kararda, kişisel verilerin saklandıkları amaç bakımından uygun ve ilgili olması gerektiği belirtilmiş; uygun bir izin olmaksızın saklanma amacı dışındaki amaçlar için kullanılması ve üçüncü kişilere aktarımı yasaklanmıştır (Resolution 1973: 2). İkinci kararda ise biraz daha farklı bir yaklaşım benimsenmiş ve bazı koşullar altında amaç değişikliğine izin veren özel bir hükme yer verilmiştir (Madde 29 Çalışma Grubu [ÇG29] 2013: 8). Bu kapsamda, yasayla açıkça öngörülmuş bir istisnanın, yetkili bir makam tarafından verilmiş bir iznin veya elektronik veri bankasının kullanımına ilişkin kuralların değiştirilmesinin söz konusu olduğu durumda, verilerin tanımlanan amaçlar dışında kullanılabileceği belirtilmiştir (Resolution 1973: 2). Bu kararların ardından Avrupa Konseyi tarafından imzaya açılan Kişisel Verilerin Otomatik İşlemeye Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi'nin 5. maddesi, kişisel verilerin belirli ve meşru amaçlarla saklanması gerektiğini düzenlemiştir (108 sayılı Sözleşme 1981). Ayrıca aynı madde, “*amaçla uyumlu olmayan*” terminolojisini ilk defa kullanarak bu tür saklama faaliyetlerini de yasaklamıştır (ÇG29 2013: 8). Ancak 9. maddede düzenlenen kanunla öngörülmuş ve demokratik toplumda gerekli bir tedbir olma niteliği taşıyan haller ile bilimsel araştırma ve istatistik faaliyetleri bakımından istisnalar öngörülmiştir (108 sayılı Sözleşme 1981).

Yaklaşım farkının görülmesi açısından 108 sayılı Sözleşme ile yakın tarihlerde Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı [OECD] tarafından kabul edilen Özel Hayatın Gizliliği ve Sınır Ötesi Kişisel Veri Dolaşımının Korunmasına İlişkin Rehber'deki istisnalara da değinmek faydalı olacaktır. Söz konusu Rehber'in 10. maddesinde, kanunun verdiği yetki dışında, “*ilgili kişinin rızası*” da verilerin belirlenen amaçtan farklı amaçlarla kullanılmasının bir istisnası kabul edilmiştir (OECD 1980). 108 sayılı Sözleşme'nin 2018 yılında modernize edilen halinde ise “*belirli ve meşru*” amaçların yanında, verilerin “*açık*” amaçlarla da toplanması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca kamu yararını esas alan arşivleme faaliyetleri ile bilimsel, tarihsel araştırma ve istatistiksel amaçlarla yapılan ikincil işleme faaliyetlerinin de uygun tedbirler dahilinde amaçla uyumlu olduğu belirtilmiştir (108+ Sözleşmesi 2018).

Amaca bağlılık ilkesinin, Avrupa Konseyi ve OECD düzenlemelerinin yanında Avrupa Birliği [AB] mevzuatındaki tarihsel gelişimi de bu çalışmaya temel teşkil eden amaçla uyumlu ikincil işleme kavramının çerçevesinin belirlenmesi açısından önem taşımaktadır. 95/46/AT sayılı Direktif [Direktif], AB'nin kişisel verilerin nasıl işlenmesi gerektiğine ilişkin kapsamlı bir düzenlemeyi hayata geçiren ilk düzenleyici yapı olmasını sağlamıştır (Buttarelli, 2016). Direktif'in 6. maddesi, o dönemki diğer uluslararası metinlerden farklı olarak, amacın belirli ve meşru olmasının yanında, “*açık*” olmasını da bir gereklilik olarak ilkenin kapsamına dahil etmiştir (Direktif 1995). Ayrıca 108 sayılı Sözleşme'ye benzer şekilde üye devletlerce alınan uygun tedbirler dahilinde tarihsel, istatistiksel ve bilimsel amaçlarla yürütülen faaliyetlerin de amaçla uyumlu olmayan ikincil işleme faaliyetleri olarak değerlendirilmeyeceğini belirtmiştir. Bunun yanında yine 108 sayılı Sözleşme'nin sistematığına benzer şekilde, amaca bağlılık ilkesinin de dahil olduğu birtakım hak ve yükümlülüklerin, belirli menfaatleri korumak için gereklilik teşkil etmesi koşuluyla, üye devletlerce sınırlandırılmasına imkân veren bir istisna hükmü Direktif'in 13. maddesinde düzenlenmiştir. Direktif kapsamında dikkat çeken bir husus ise, ilkenin üye devletlerin mevzuatlarında benzer şekilde düzenlenmesine karşın kapsamının içerdiği esneklik sebebiyle farklı uygulamalara yol açması olmuştur (ÇG29 2013: 10). Amaçla uyumlu olmayan faaliyetlerin belirlenmesi testinde; bazı ülkeler ilgili kişilerin makul beklentisini, bazı ülkeler denge testini, bazı ülkeler ise şeffaflık, hukuka uygunluk ve dürüstlük gibi ilkeler doğrultusunda yapılan değerlendirmeleri esas almıştır (ÇG29 2013: 10). 2004 yılında kabul edilen AB Temel Haklar Şartı'nın 8. maddesinde de kişisel verilerin belirli amaçlarla işlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Son olarak Direktif'in yerine kabul edilen GVKT, daha önceki düzenlemelerde yer alan prensipleri de içeren daha geniş bir ilkeler demeti getirmiştir. GVKT'nin 5. maddesi, amaca bağlılık ilkesini Direktif'e benzer şekilde düzenlemiştir. Ancak GVKT'nin 6. maddesinin 4. fıkrasında, bu çalışmanın da konusunu oluşturan, kişisel verilerin toplanma amacıyla uyumlu bir şekilde başka bir amaçla kullanılabilmesi için uygulanacak kriterlere yer verilmiştir.

Amaca bağlılık ilkesinin en başından itibaren kişisel verilere ilişkin uluslararası düzenlemelerde yer alması, ilkenin bu alandaki önemine dair bir işarettir. İlkenin ilgili kişiler bakımından önemli bir güvence teşkil ettiği de söylenebilecektir. Gerçekten de kişisel verilerini paylaşan kişilerin genellikle bu verilerinin nasıl kullanılacağına ilişkin bir beklentileri mevcuttur. Amaca bağlılık ilkesi ise kişilerin bu beklentilerinin hukuki belirlilik ve güven ilişkisi çerçevesinde korunmasını sağlamaktadır. Bu durum amaca bağlılık ilkesini kişisel verilerin işlenmesine ilişkin diğer prensiplerin uygulanmasının ön koşulu haline getirmektedir (ÇG29 2013: 4,9). Zira amaçla uyumlu olmayan bir veri işleme faaliyeti, bu işlemin bir diğer ilke olan hukuka ve dürüstlük kurallarına aykırı bir nitelik taşımasına sebep olabileceği gibi hukuka uygun bir veri işleme sebebinden yoksun kalmasına da yol açabilecektir. Ayrıca kişisel verilerin, toplanma amacı ile uyumlu olmayan işleme faaliyetlerine konu olması, kişiler açısından öngörülebilirliğin kaybolmasına ve verileri üzerindeki denetimlerini de kaybetmelerine yol açacaktır (Küzeci 2019: 206).

Öte yandan kişisel verilerin bazı durumlarda toplanma amacından farklı amaçlarla kullanılması da söz konusu olmaktadır. Nitekim verilerin toplanması esnasında mevcut olmayan veya öngörülmemiş; fakat verinin toplanma amacıyla uyumlu farklı amaçlar ortaya çıkabilmektedir. Bu açıdan amaçla uyumluluk kavramı veri sorumlularına belli ölçüde esneklik sağlayan kullanışlı bir niteliğe sahiptir (ÇG29 2013: 11). Ancak bu durum, sonraki amacın toplanma amacı ile uyumsuz bir niteliğe sahip olabileceği şeklinde de yorumlanmamalıdır. Zira amaca bağlılık ilkesi, veri sorumlularına bu imkânı toplanma amacıyla uyumsuz nitelik taşımayan ikincil amaçlar bakımından tanımaktadır. Dolayısıyla veri sorumlularına tanınan takdir payı ile ilgili kişilerin beklentisinin amaçla uyumluluk kavramı altında birleştiği bir dengeden söz edilebilecektir. Bu dengenin sağlanmasında öncelikle kişisel verilerin uygun bir amaç çerçevesinde toplanması ve sonraki işleme faaliyetlerinin de bu amaçla uyumsuz olmaması gerekmektedir.

Bu doğrultuda AB Madde 29 Çalışma Grubu tarafından yapılan ayırım çerçevesinde (ÇG29 2013: 3) amaca bağlılık ilkesinin iki ayrı bileşene sahip olduğu söylenebilecektir: A) Amacın belirliliği (*purpose specification*), B) Uyumlu kullanım (*compatible use*). Bu makalenin konusu esas olarak uyumlu kullanım kavramının incelenmesi olsa da konunun anlamlı şekilde ele alınabilmesi için amacın belirliliği unsuruna da kısaca değinilecektir.

B) Amacın Belirliliği

Amaca bağlılık ilkesinin gerçekleştirilmesi için öncelikle kişisel verilerin belirli amaçlarla toplanması ve bu amaçların açık ve meşru bir niteliğe sahip olması gerekmektedir. Bu gereklilik, GVKT'nin 5-1(b) maddesinde kişisel verilerin işlenmesine ilişkin prensipler arasında yer almakla birlikte 6698 sayılı Kanun'un 4-2(c) maddesinde de benzer şekilde düzenlenmiştir. Kişisel verilerin ikincil amaçlar için kullanımının değerlendirilebilmesi için ilk olarak toplanma amacının belirli, açık ve meşru niteliğe sahip olması gerekmektedir. Dolayısıyla bu unsur, ikincil işlemin yanında kişisel verilerin işlenmesine ilişkin diğer ilke ve gerekliliklerinin de bir ön koşuludur. Kişisel Verileri Koruma Kurumu [Kurum] tarafından da bu doğrultuda bir yaklaşımla, bu esaslara uygun davranmanın dürüstlük ilkesine uyum bakımından önemli olduğu vurgulanmıştır (KVKK Uygulama Rehberi 2019; 68).

Bu unsurun ilk şartı olarak, kişisel verilerin belirli amaçlarla toplanması gerekmektedir. Veri sorumlusu tarafından belirlenmiş bir amacın olması kişisel veri işleme faaliyetinin en temel koşullarından biridir. Zira veri sorumlusu tarafından yalnızca veri toplama ve depolama gayesiyle veri işlenmesi yahut verinin toplanıp sonradan amaçların kararlaştırılması mümkün değildir (Çekin 2020: 72,73). En geç veri toplama aşamasında bu amacın belirlenmesi gerekmektedir. Amacın belirli ve sınırlandırılmış olması veri işleme faaliyetinin ilgili kişiler açısından da öngörülebilir bir niteliğe sahip olmasını sağlayacaktır. Nitekim işleme amaçlarının yalnızca veri sorumlusu tarafından bilinmesi ya da tahmin edilebilir olması bu ilkeye aykırı bir duruma yol açacaktır (KVKK Uygulama Rehberi 2019: 68). Dolayısıyla belirlilik şartı, kişisel verilerin hukuka uygun işlenmesinin önemli ilk adımlarından birisi olmakla birlikte veri sorumlusunun hesap verilebilirlik ilkesine uygun hareket etmesi açısından da kritik bir role sahiptir (ÇG29 2013: 15).

İkinci olarak, kişisel verilerin işleme amacının yeterli derecede açıklığa sahip olması gerekmektedir. Açık olma kriteri, önceki bölümde ifade edildiği üzere ilk olarak Direktif'te düzenlenmiştir. Bu şart, işleme amacının veri sorumlusu dışındaki ilgili kişi ve diğer üçüncü kişiler tarafından da benzer şekilde anlaşılmasını güvence altına almaktadır. Bu yönüyle ilgili kişinin beklentileri ile veri sorumlusunun beklentilerinin farklı olması riskini azaltmakta ve şeffaflık ilkesinin gerçekleştirilmesine katkı sağlamaktadır (ÇG29 2013: 17). Açıklık şartına aykırı bir yaklaşımla amacın muğlak ifadelerle dayandırılması, veri sorumlusunun birtakım saklı amaçlarla veri işlediği izlenimi de uyandırabilecektir. Nitekim veri sorumlusunun aydınlatma metnini incelediği 02/05/2019 tarih ve 2019/122 sayılı kararında Kurul; metnin veri işleme amaçları kısmında “*gibi amaçlar kapsamında işlenmektedir*” ifadesinin yer almasını mevzuata uygun bulmamış ve bu ifadenin “*gündeme gelmesi muhtemel başka amaçlar için kişisel verilerin işlenebileceği kanaatini uyandırır nitelikte*” olduğunu belirtmiştir.

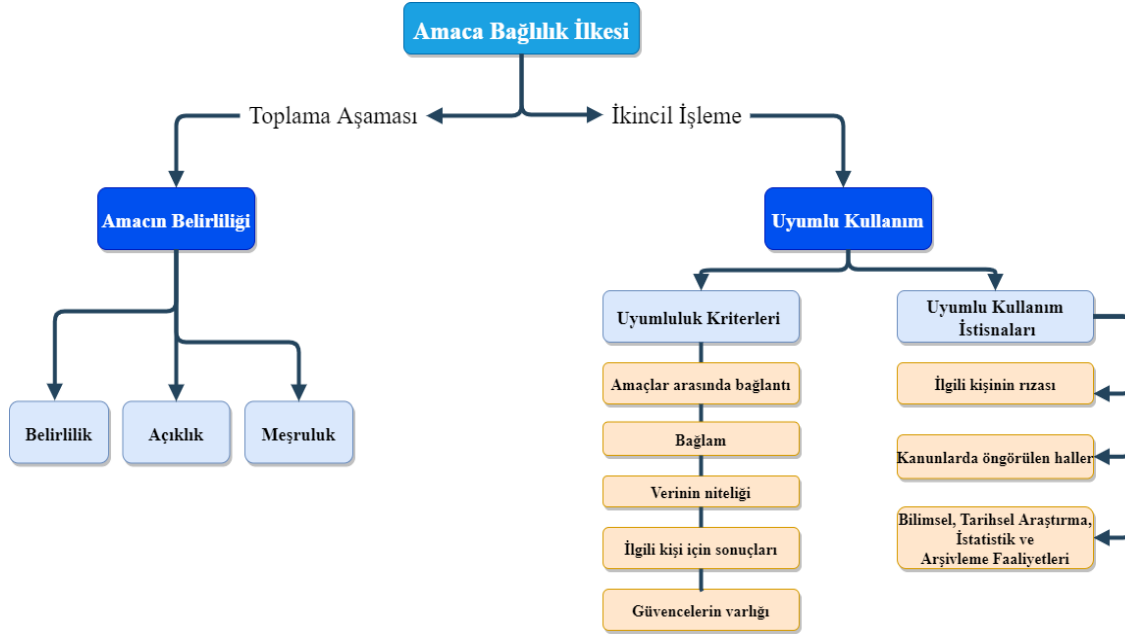
Üçüncü olarak, veri sorumlusu tarafından belirlenen işleme amacının meşru olması gerekmektedir. Kurum, bu şartın kişisel veri işleme faaliyetinin dayandığı hukuki sebebin tespit edilmesini sağladığını belirtmiştir (KVKK Uygulama Rehberi 2019: 67). Ancak bu şart, veri işleme faaliyetinin yalnızca 6698 sayılı Kanun'un 5. ve 6. maddelerindeki hukuki sebeplere uygun olmasını değil diğer hukuki düzenlemelere de uygun olmasını sağlayan daha geniş bir anlama sahiptir (ÇG29 2013: 20; Voigt/Bussche 2017: 89). Giriş-çıkış kontrolü için biyometrik veri işleyen bir spor salonu ile ilgili kararında, Kurul'un esasen meşruluk kavramını rehberde belirtildiğinden daha geniş şekilde yorumladığı da anlaşılacaktır. Zira bu kararda “*kişisel verilerin işlenmesinin ilgili kişinin iznine bağlı olarak gerçekleştirilse ve belirli bir amaca bağlı olsa bile açık rızanın, aşırı miktarda veri toplanmasını meşrulaştırmayacağı*” belirtilmiştir (KVKK 2020/167). Kanaatimizce bu tespit, meşruluk şartının yalnızca veri işleme faaliyetinin Kanun'da belirtilen hukuki sebeplere dayalı olması anlamına gelmediğini ve bundan öte geniş bir niteliğe sahip olduğunu gösteren oldukça isabetli bir yaklaşımdır.

B) Uyumlu Kullanım

Amaca bağlılık ilkesinin ikinci ayağı “amaçla uyumlu ikincil işleme”dir. Madde 29 Çalışma Grubu, veri toplamayı takip eden her türlü işleme faaliyetini ikincil işleme olarak tanımlamaktadır (ÇG29 2013: 21). Çalışma Grubu, bu işleme faaliyetinin verinin toplanma amacı veya başka bir amaç çerçevesinde olmasının önemli olmadığını belirtmektedir (ÇG29 2013: 21). Dolayısıyla, verinin toplanması dışındaki bütün işleme faaliyetleri ikincil işleme kabul edilmektedir.

Bu çalışmada, yalnızca, verinin toplanma amacından farklı bir amaçla ikincil işlenmesi ve bu tür bir veri işlemenin koşulları ele alınacaktır. GVKT md. 6/4 hükmüne göre, veri sorumlusu, yapacağı işleme faaliyetinin verinin ilk toplandığı amaçla uyumlu olması koşuluyla, başka bir amaca dayanarak ikincil işleme yapabilir. Diğer bir ifadeyle, farklı bir amaçla ikincil işlemenin yapılabilmesi için bu işlemenin ilk amaçla uyumlu olması gerekir. Öte yandan uyumluluk testinin bazı istisnaları da bulunmaktadır. İkincil işlemede uygulanması gereken uyumluluk testinde hangi kriterlerin dikkate alınacağına ve bu testin istisnalarına ilişkin açıklamalar detaylı şekilde ilerleyen başlıklarda yapılacaktır. Ancak bunun öncesinde, konunun karmaşık bir niteliğe sahip olması ve anlaşılmasının kolaylaştırılması amacıyla, amaca bağlılık ilkesinin unsurları genel hatlarıyla aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 1
Amaca Bağlılık İlkesinin Unsurları

Esasen Direktif'in md. 6/1-b bendinde, ikincil işlemenin verinin toplandığı amaçla “uyumsuz olamayacağı” öngörülmüştür. GVKT'nin 6. maddesinin ise Direktif düzenlemesinden kısmen farklı ve daha detaylı olduğu görülmektedir. GVKT bir yandan ikincil işlemeye dair Direktif'teki uyumluluk ölçütünü bir nebze somutlaştırmış, diğer yandan rızaya dayanan ve kanuni düzenlemelerin gerektirdiği ikincil işlemleri bu uyumluluk testinden muaf tutmuştur. GVKT düzenlemesinin lafzından rızanın veya bir yasal düzenlemenin varlığı halinde ikincil işleme faaliyeti için uyumluluk testinin yapılmayacağı anlaşılmaktadır (Recital 50). Diğer durumlarda ise, Direktif'teki düzenlemede ve Çalışma Grubu'nun tavsiyesinde olduğu gibi, ikincil işlemenin verinin toplanma amacıyla uyumlu olup olmadığı dikkate alınmalıdır. Uyumluluk testinde dikkate alınması gereken faktörler örnekseme yoluyla GVKT'de sayılmıştır. Bu faktörlerin Direktif dönemindeki öneriler dikkate alınarak düzenlemeye işlendiği de vurgulanmalıdır.

II. İKİNCİL İŞLEMEDE AMAÇLA UYUMLULUK

İkincil işleme faaliyetiyle ilk amacın hangi hallerde uyumlu olduğu veya olmadığı, bu değerlendirmenin kim tarafından yapılacağı gibi soruların cevaplanması gerekmektedir. Amaç farklılığı her durumda ikincil işleme faaliyetinin ilk amaçla uyumsuz olduğu anlamına gelmeyip uyumluluk testinin olay bazında yapılması gerekir (ÇG29 2013: 21; Voigt/Bussche 2017: 109). Bu tespitin yapılmasında dikkate alınacak kriterlerin Veri Koruma Tüzüğü'nün md. 6/4 hükmünde beş bent halinde örnekseme yoluyla düzenlendiği görülmektedir. Bunlar (i) amaçlar arasındaki herhangi bir bağlantı, (ii) verinin toplandığı bağlam, (iii) verinin niteliği, (iv) ikincil işlemenin ilgili kişi için olası sonuçları ve (v) uygun güvencelerin varlığı olarak sıralanabilir. Bütün bu faktörler, farklı bir amaç için işleme yapılacağı zaman, öncelikle veri sorumlusu tarafından, bir uyumsuzluk halinde ise veri koruma otoritesi veya hakim tarafından dikkate alınmalıdır.

A) Uyumluluk Testinde Dikkate Alınacak Kriterler

(i) Amaçlar arasında bağlantı: Veri Koruma Tüzüğü'nün md. 6/4 hükmünün (a) bendine göre, kişisel verinin toplanma amacı ile ikincil işlemenin amacı/amaçları arasındaki herhangi bir bağlantı veri sorumlusu tarafından dikkate alınmalıdır.

Tüzükte amaçlar arasındaki bağlantıya ilişkin “makul bir bağlantı”, “kuvvetli bir bağlantı” veya “yeterli bir bağlantı” gibi bir nitelendirme yapılmamıştır. Dolayısıyla bağlantının derecesi belirleyici bir

kriter değildir. “Herhangi bir bağlantı” ifadesinin, veri sorumlusuna geniş bir hareket alanı sağladığı açıktır. Çalışma Grubu, toplama anındaki amaçların gerçekleştirilmesi için yapılması gereken ikincil işlemlerde veya amaçlar arasında yalnızca kısmen bağ bulunduğu ikincil işlemlerde bu bağlantının varlığının kabul edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Ancak, amaçlar arasındaki yakınlık azaldıkça ikincil işleminin hukukiliğinin sorunlu olma ihtimali artmaktadır. Bu noktada amaçların olgusal bağlamı ve muhataplar tarafından nasıl algılanacağına da hesaba katılması gerekmektedir. (ÇG29 2013: 23; Westerman 2018: 63; Voigt/Bussche 2017: 109). Örneğin, bir işyerinde yalnızca fiziksel mekân güvenliğinin sağlanması amacına özgü olduğu duyurularak kayıt yapan kameraların, sonraki bir dönemde, çalışanların mola saatlerine uyup uymadıklarının tespiti için kullanılması durumunda iki amaç arasında bir yakınlığın olduğu söylemek oldukça zor olacaktır. Öte yandan bir e-ticaret sitesinde alışveriş yaptığı ürünle ilgili herkese açık şekilde yorumunu paylaşan müşterinin bu değerlendirmelerinin veri sorumlusu tarafından başlıca müşteri yorumları arasında seçilerek sayfanın en başında gösterilmesi, iki amaç arasında yakınlığın mevcut olduğu bir örnek olarak gösterilebilecektir. Nitekim değerlendirmelerini yapmadan önceden yorum sayfasının belirli değerlendirmeleri ön plana çıkaracak şekilde tasarlandığının farkında olan ilgili kişi açısından da ikincil amacın ilk amaçla bağlantısız olduğu düşünülmeyecektir.

(ii) Bağlam: Tüzüğün md. 6/4 hükmünün (b) bendine göre, kişisel verinin toplandığı bağlam da ikincil işleme aşamasında dikkate alınmalıdır. Özellikle ilgili kişi ile veri sorumlusu arasındaki ilişki bu bağlamı oluşturan önemli bir etken olarak kabul edilmiştir.

Direktif döneminde Çalışma Grubu bağlam kriteri kapsamında ilgili kişinin makul beklentisinin de dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Çalışma Grubu’na göre buradaki makul beklenti, ilgili kişinin konumundaki makul bir kişinin veri toplamanın bağlamına dayanarak kendi verisinin ne için işleneceğine dair beklentisidir (ÇG29 2013: 24; Voigt/Bussche 2017: 109). Makul beklenti kavramı GVKT metnine işlenmemiş olsa da ikincil işlemeye ilişkin 50 numaralı Recital’de yer almıştır. Kaldı ki kişisel verinin toplandığı bağlam, esasen, verinin nasıl işleneceği konusunda ilgili kişinin makul beklentisini şekillendirir. İlgili kişinin içinde bulunduğu hukuki ilişkiden kaynaklanan makul beklentisini aşan ikincil işleme faaliyetlerinin uyumluluk sorunu içerme ihtimali yükselir (Voigt/Bussche 2017: 106; Westerman 2018: 63; Recital 50). Veri sorumlusu ile ilgili kişi arasında hukuki ve sözleşmesel yükümlülükler dikkate alınarak alışılmışın dışında sayılabilecek bir ikincil işleme faaliyeti sorunlu olabilecektir. Bu bağlamda, ikincil işleme faaliyeti ilgili kişi için ne kadar beklenmedik olursa uyumlu görülme ihtimali de o kadar yükselir (ÇG29 2013: 24). Örneğin bir yemek siparişi uygulamasını işleten bir veri sorumlusunun, müşterilerinin sipariş verdiği yemeklerin türlerine ve siparişlerinin sıklığına dair verileri analiz ederek, fast-food tüketiminin azaltılmasını ve zararlarının anlatılmasını amaçlayan kamu spotu niteliğinde bir mesajın ilgili kişinin cep telefonuna gönderilmesi amacıyla bir başka kuruma aktarması halinde, bu ikincil işleme faaliyeti, verisinin işlenmesi konusunda ilgili kişinin sahip olduğu makul beklentiyi aşan bir faaliyet olacaktır. Her ne kadar ilgili kişinin menfaatine gözükse bir bilgilendirme söz konusu olsa da müşteri işlem bilgilerinin veri sorumlusu tarafından kişinin sağlığı hakkında çıkarım yapılmasına imkan verecek şekilde işlenmesi ve bilgilerin başka bir kurumla paylaşılması; veri sorumlusu ile ilgili kişi arasındaki sözleşmesel ilişki bağlamında uyumluluk açısından önemli sorunlar doğuracaktır. Diğer bir taraftan, aynı yemek siparişi uygulamasında opsiyonel olarak sunulan yakınımdaki restoranların kampanyalarından beni haberdar et seçeneğinin işaretlenmesi halinde ilgili kişi müşterinin yakın bir zaman aralığında sipariş verdiği yerlere belli bir mesafe yakınlıkta bulunan restoranlara ilişkin kampanyaların müşterinin hesabında gösterilmesi, ilgili kişinin uygulama içinde bu özelliği yönetme imkanına sahip olması ve uygulamanın bu özelliğinin nasıl çalıştığı konusunda bilgilendirilmiş olması halinde bağlam itibariyle uyumluluk açısından sorun teşkil etmeyebilecektir.

Bu konuya Avrupa Birliği Adalet Divanı [ABAD] tarafından verilen bir karar da örnek olarak verilebilecektir. Uyuşmazlığa konu olan olayda bir trolleybüs şirketi, tazminat davası açabilmek için malına zarar veren kişiye ait verileri polisten talep etmiş ancak polis tarafından isim ve soy isim bilgileri haricinde bir bilgi verilmemiştir. Ancak şirketin dava açabilmek için ilave olarak kimlik numarası ve adres bilgisi talebi Divan tarafından meşru kabul edilmiştir. Kararda veri sorumlusunun

zararını tazmin etme ihtiyacı ve talep ettiği bilgilerin işleme amacıyla sınırlı olması faktörleri Divan tarafından olayın bağlamının değerlendirilmesi açısından dikkate alınmıştır (2017: C-13/16).

İlgili kişi ile veri sorumlusu arasındaki hukuki ilişki ile taraflar arası denge de ikincil işlemede dikkate alınmalıdır (Westerman 2018: 63; ÇG29 2013: 24). Bu kapsamda ilgili kişi açısından yerel düzeyde kısıtlı bir alışveriş imkânı sunan bir alışveriş sitesi ile çok kapsamlı veri işleme faaliyeti yürüten bir e-ticaret sitesiyle kurduğu ilişki arasında denge anlamında önemli bir fark olacaktır. Çalışan-işveren ilişkisi gibi güçler dengesinin orantısız olduğu yahut doktor-hasta ilişkisi gibi yasal sır saklama yükümlülüğünün söz konusu olduğu ilişkilerde ikincil işleme faaliyetlerinin hassasiyetle yürütülmesi gerekmektedir.

Örneğin, beyaz eşya üretimi ve satışı yapan bir şirkette çalışan bir işçinin, acil durumlarda eşyle iletişim kurulması amacıyla şirkete vermiş olduğu eşine ait telefon numarasının, kişiyi mesaiye çağırarak için şirket tarafından aranması veya telefona mesaj gönderilmesi durumunda, işçi-işveren arasında güç bakımından dengesiz bir ilişkinin mevcut olması, uyumluluk incelemesinde dikkate alınması gereken bir faktör olacaktır. Ayrıca, verinin toplanması aşamasında, ilgili kişinin kişisel veriyi kanuni bir yükümlülük olarak mı yoksa bir sözleşme çerçevesinde mi verdiği hususu da önemlidir. Eğer bir sözleşme çerçevesinde veri toplanmışsa, ilgili kişinin ikincil işlemeyi reddederek sözleşmeyi feshedip başka bir kişiyle aynı tür bir sözleşme yapmasının kolay olup olmadığına da bakılmalıdır (ÇG29 2013: 24).

(iii) Verinin niteliği: Tüzüğün md. 6/4 hükmünün (c) bendinde, ikincil işlemeye konu edilecek verilerin özel nitelikli kişisel veri olup olmadığı da önemli bir faktör olarak sayılmıştır. Hükümde Tüzüğün bu tür verilerin işlenmesine dair 9. ve 10. maddelerine de atıf yapılmıştır.

Verinin özel nitelikli veriler arasında yer alması yahut işleme faaliyeti kapsamında hassas bir niteliğe sahip olması, ikincil işleminin toplanma amacıyla uyumluluğunu olumsuz etkileyecektir (ÇG29 2013: 25; Westerman 2018: 63). Örneğin sağlık sigortası yaptırmak isteyen bir müşterinin onayı olmaksızın çeşitli hastaneler vasıtasıyla sağlık geçmişinin veri sorumlusu sigorta şirketi tarafından sorgulandığı durumda, işlenen verinin niteliği ve üçüncü bir kişiye aktarılması da göz önünde bulundurulduğunda ikincil işleminin uyumluluk niteliğini karşıladığı söylenemeyecektir.

(iv) İkincil işlemin ilgili kişi için sonuçları: İkincil işlemin ilgili kişi üzerindeki olası etki ve sonuçları da veri sorumlusu tarafından dikkate alınmalıdır. Bu değerlendirme yapılırken ikincil işlemin ilgili kişi açısından hem olumlu hem de olumsuz etkileri birlikte gözetilmelidir (ÇG29 2013: 25; Voigt/Bussche 2017: 2019).

İkincil işlemin ilgili kişi üzerindeki sonuçları, maddi veya manevi nitelikte olabilir. Kişisel verinin üçüncü taraflara aktarılması, herkesin veya önemli sayıda kişinin erişimine açılması, profillemeye aracı olarak kullanılması, kişinin kendi verisi üzerindeki hakimiyetini kaybetme hissine, belirsiz bir duruma, ayrımcılık, fişleme vb. olumsuz sonuçlara yol açabilir (ÇG29 2013:26; Westerman 2018: 63). Bütün bu olası sonuçların somut olay bazında değerlendirilmesi gerekir. İşyeri güvenlik kamerası görüntülerinin disiplin soruşturması amacıyla kullanılmasıyla ilgili yukarıdaki örnekte, kişinin disiplin cezası almış olması farklı amaçla veri işleminin kişi üzerindeki bir sonucu olduğundan, uyumluluk testinde bunun da dikkate alınması gerekir. Öte yandan satın alınan bir ürünle ilgili olarak sonradan ortaya çıkan bir kullanım hatasının giderilmesi için bilgilendirme amacıyla ilgili kişi müşterinin satış esnasında verdiği iletişim verisinin veri sorumlusu tarafından kullanıldığı durumda, ikincil işleminin müşteri açısından olumlu etkisi uyumluluk testinde göz önünde bulundurulmalıdır.

(v) Güvencelerin varlığı: İkincil işleme söz konusu olduğunda, veri sorumlusu tarafından, ilgili kişinin haklarını korumasını sağlayacak yeterli ve uygun güvenceler sağlanmalıdır.

İlgili kişiye sunulan güvenceler ne kadar fazla olursa ikincil işleminin veri toplama amacıyla uyumu o ölçüde kabul edilebilir olacaktır. Bu güvenceler şifreleme, kısmen ya da tamamen anonimleştirme, kimliksizleştirme (*pseudonymisation*) şeklinde olabilir. Ayrıca veri sorumlusu tarafından veri

minimizasyonu ilkesine dikkat edilerek ikincil işleme yapılması da bir güvence olarak dikkate alınacaktır.

B) Uyumluluk Testine Dair Kararların İncelenmesi

İkincil işlemede yapılacak uyumluluk incelemesinde dikkate alınacak faktörler bir arada değerlendirildiğinde bir çerçeve ortaya koysa da, bu çerçevenin içi somut olay bazında yapılacak değerlendirmelerle ve uygulayıcılar tarafından doldurulmak durumunda olup aksi takdirde birçok belirsizliğe ve çelişkili uygulamaya kapı açılacağı belirtilmelidir.

İkincil işlemede uyumluluk testi konusunda, İrlanda Yüksek Mahkemesi'nin Doolin kararındaki değerlendirmeler dikkat çekicidir (Doolin/İrlanda Veri Koruma Komisyonu 2020. Başvuru No: IEHC 90). Dava, İrlanda'daki Yaşlı Bakım ve Sağlık Hizmetleri Kurumu'nda yürütülen bir soruşturmayla ilgilidir. Kurumdaki personel odasında tehdit içerikli ve saldırgan bir grafiti çizimine rastlanmış ve kurumdaki kapalı devre kamera sisteminin kayıtlarından bu çizimin yapıldığı günlerde personel odasına giren bazı kişiler tespit edilmiştir. Bu kişilerden biri olan Bay Doolin hakkında, grafiti çiziminden bağımsız olarak, personel odasında fazla vakit geçirdiği iddiasıyla disiplin süreci başlatılmıştır. Kişi, personel odasında vakit geçirdiğini ikrar etmiş ve soruşturma sırasında yalnızca bu ikrarının dikkate alınacağı, kamera görüntülerinin disiplin soruşturması hakkındaki kararda kullanılmayacağı kendisine beyan edilmiştir (Doolin/İrlanda Veri Koruma Komisyonu 2020: paragraf [par.] 4-5). Buna rağmen soruşturma kurulunun raporunda kamera görüntülerinden de bahsedilmiştir. Bu soruşturma sonucunda Bay Doolin'e hafif nitelikte bir disiplin cezası verilmiştir (Doolin/İrlanda Veri Koruma Komisyonu 2020: par. 14).

Bay Doolin bu karara karşı İrlanda Veri Koruma Komisyonu'na başvurmuş; kamera görüntülerinin yalnızca sağlık, güvenlik ve suçun önlenmesi amacıyla kaydedildiğini belirten bir işaret dayalı olarak toplandığını ve bu amaçlarla kullanılabileceğini, mesai saatlerine uygun hareket edilmemesi kapsamında disiplin soruşturması için kullanılmasının hukuka aykırı olduğunu iddia etmiştir. Komisyon, kamera görüntülerine erişilmesinin ve görüntülerin izlenmesinin olaydaki güvenlik sorunundan kaynaklandığı ve görüntülerin disiplin soruşturmasında kullanılmasında farklı bir amaç izlenmediği sonucuna ulaşmıştır (Doolin/İrlanda Veri Koruma Komisyonu 2020: par. 31). Komisyon, kamera kayıtlarından elde edilen bilgilerin ilk kullanımı ile başka bir amaç için ikincil işlenmesi arasında bir ayırım yapmıştır. Buna göre kamera görüntüleri disiplin soruşturmasında kullanılmak için ayrıca ikinci defa elde edilmemiş ve indirilmemiştir. Bu nedenle Veri Koruma Komisyonu, ikincil işlemenin olayda mevcut olmadığına karar vermiştir (Doolin/İrlanda Veri Koruma Komisyonu 2020: par. 31).

Bay Doolin karara karşı mahkemeye başvurmuştur. Veri Koruma Komisyonu, savunmasında bu sefer ikincil işlemenin uyumluluğu argümanına da yer vermiş, kamera görüntülerinin disiplin soruşturmasında ikincil olarak işlenmesinin ilk amaçla uyumlu olduğunu; çünkü Bay Doolin'in fiilinin esasen bir güvenlik ihlali olduğunu belirtmiştir. Yerel mahkeme Veri Koruma Komisyonu'nun gerekçelerine katılmış ve davayı reddetmiştir (Doolin/İrlanda Veri Koruma Komisyonu 2020: paragraf 45). Temyiz aşamasında ise, Yüksek Mahkeme yerel mahkemenin kararını bozmuştur. Yüksek Mahkeme, Komisyon'un işleme faaliyetini hatalı değerlendirdiğine, kamera görüntülerinden elde edilen verinin dosyada kullanılmasının ikincil işleme olarak kabul edileceğine karar vermiştir. Mahkeme ayrıca, çalışanın izinsiz mesai araları vermesine yönelik disiplin soruşturmasının, toplama esnasında belirtilen güvenlik amacıyla yapılan bir veri işleme faaliyeti olmadığını da belirtmiştir. (Doolin/İrlanda Veri Koruma Komisyonu 2020: par. 60-63).

Hollanda Veri Koruma Otoritesi'nin [VKO] bir kararına konu olan olayda ise Hollanda Tenis Birliği'nin kendi üyelerinin kişisel verilerini sponsorlara vermesinden kaynaklanan bir uyuşmazlık söz konusu olmuştur. Birlik, üyelerinin kişisel verilerini (i) üyelik sözleşmesinin uygulanması amacıyla, (ii) tenis oyununun Hollanda'da yayılması, tanıtımı ve geliştirilmesi amacıyla ve (iii) verilerin üçüncü kişilere sağlanması amacıyla toplamıştır (VKO, 20/12/2019 tarihli karar, par. 101-103). VKO'ya göre, ikinci ve üçüncü amaç spesifik ve açık tanımlanmamış olup üyelerin bu ifadelerden kişisel verilerinin

para karşılığı sponsorlara verilmek üzere işleneceğini çıkarmaları mümkün değildir (VKO, 20/12/2019 tarihli karar, par. 102). Bu nedenle kişisel verilerin sponsorlara satılmasının bu amaçlardan farklı bir amaç taşıdığı sonucuna ulaşan VKO, bu ikincil işlemenin yalnızca üyelerin açık rızasının alınmış olması, kanuni bir dayanağın olması ya da yeni amacın verinin ilk toplanma amacıyla uyumlu olması halinde mümkün olduğunu belirtmiştir (VKO, 20/12/2019 tarihli karar, par. 107). Sırasıyla bu koşullardan herhangi birinin var olup olmadığını inceleyen VKO, üyelerin açık rızalarının bulunmadığını, bu tür bir ikincil işleme için kanunlarda da bir dayanağın bulunmadığını belirledikten sonra, ikincil işlemenin verinin toplanma amacıyla uyumluluğunu incelemiştir. VKO, kişisel verilerin bir sponsora verilmesinin üyelik sözleşmesiyle hiçbir bağlantısının olmadığını, bu tür bir işlemenin üyelerin Tenis Birliği'yle aralarındaki üyelik sözleşmesi çerçevesindeki makul beklentilerinin dışında bir faaliyet olduğunu, gereksiz derecede fazla sayıda verinin aktarıldığını ve Tenis Birliği'nin farklı amaçla işleme yapmayı mümkün kılacak uygun hiçbir tedbiri de almadığını tespit etmiştir (VKO, 20/12/2019 tarihli karar, par. 113-124). VKO bu gerekçelerle uyumsuzluğa konu veri işleme faaliyetinin GVKT hükümlerine aykırı olduğuna karar vermiştir (VKO, 20/12/2019 tarihli karar, par. 125).

Yer verilen kararlardan bazı sonuçlar çıkarılabilir. Bunlardan ilki, ikincil işleme kavramının sadece veri sorumluları değil veri koruma otoriteleri açısından da muğlak bir nitelik taşıdığı gerçeğidir. Örneğin İrlanda Veri Koruma Komisyonu kamera görüntülerinin ilk başta güvenlik nedeniyle izlendiğini, disiplin soruşturması için ayrıca kaydedilip izlenmediğini ve bu nedenle somut olayda ikincil işleme faaliyetinin bulunmadığını ileri sürmüştür. Halbuki disiplin soruşturmasında kamera kaydından da faydalanılmıştır ve kişilere kamera kayıtlarının disiplin işlemleri için kullanılacağına dair bir aydınlatma yapılmamıştır. Veri Koruma Komisyonu'nun burada ikincil işlemeyi saptaması ve uyumluluk testine tabi tutması gerekirdi. Ancak Yüksek Mahkeme tarafından uyumluluk kriterleri de dikkate alınarak yapılan değerlendirme Komisyon'un bu yaklaşımını düzeltmiştir. Hollanda Veri Koruma Otoritesi ise somut olaydaki ikincil işleme faaliyetini tespit ederek, detaylı bir uyumluluk incelemesi yapmıştır.

Özetle, çeşitli örnekler ve diğer veri koruma otoritelerinin kararlarıyla açıklamaya çalıştığımız uyumluluk kriterleri, hala büyük ölçüde veri sorumlusunun takdirine bağlı ve geniş bir niteliğe sahiptir. Nitekim, kimi yazarlar tarafından, veri sorumlusunun iyi niyetli bir iradesi mevcut olsa dahi, veri koruma otoritesi veya bir hâkim kontrol edene kadar, bu kriterlere gerçek manada uyumun bir tahminden öteye gidemeyeceği belirtilmiştir (Kuner-Svantesson vd. 2016: 159; Kostadinova: 62). Öte yandan amaca bağlılık ilkesinin gelişmiş teknolojilere ilişkin ihtiyaçları karşılama konusunda yetersiz kaldığı da ifade edilmektedir (Moerel-Prins 2016: 54,55). Zira büyük veri analiz faaliyetleri sıklıkla veri sorumlusunun da ilgili kişinin de toplama sırasında öngörmesinin mümkün olmadığı yöntemleri ve amaçları da içerebilmektedir (Zarsky 2016: 1006; Aşkoğlu 2018: 168). Gelişmiş teknolojilerin yanı sıra, değişen gündelik toplumsal veya sektörel ihtiyaçları karşılama konusunda da aynı yetersizlik sorununun mevcut olduğu söylenebilir. Bu durumda amaca bağlılık ilkesinin katı biçimde uygulanmasının, büyük veri analizlerinin yeterli düzeyde yapılamamasına ve önemli ekonomik-sosyal kayıplara yol açabileceği belirtilmektedir. (Custers-Vrabec 2016: 5). Bu eleştirilere ilave olarak, kanaatimizce, amaca uygunluk ve ikincil işlemeye dair temel ilkelerin oturması ve özellikle somut olaylar bazında içtihadî gelişimin sağlanması ile zamanla bu uyumluluk faktörleri daha belirli ve öngörülebilir hale gelecektir. Bu noktada özellikle veri koruma otoritelerinin öncül bir rol üstlenmesi uygun olacaktır.

C) Farklı Amaçla İşlemeyi Mümkün Kılan İstisnalar

İkincil işlemeyi mümkün kılan istisnalara GVKT md. 6/4 hükmünde yer verildiğine yukarıda değinilmişti. Bu başlık altında bu istisnalara dair detaylı açıklamalara yer verilecektir. Bununla birlikte, söz konusu istisnalara geçmeden önce, ikincil işleme faaliyetlerinin hukuki sebepler yönüyle incelenmesinde ve uyumluluk kavramının hukuki sebeple ilişkisine değinmekte fayda bulunmaktadır. Bu hususta Direktif ile GVKT arasında önemli bir yaklaşım farklılığının da bulunması sebebiyle, konunun açıklığa kavuşturulması büyük önem taşımaktadır.

İlk olarak, toplanma amacıyla uyumlu olmayan ikincil işleme faaliyetinin bir hukuki sebebe dayanması durumunda, amaca bağlılık ilkesi yönünden bir aykırılığın söz konusu olup olmayacağı sorusunun cevaplandırılması gerekmektedir. Direktif açısından bu sorunun cevabı açıktır. Madde 29 Çalışma Grubu'na göre kişisel verilerin ilk amaçla uyumlu olarak işlenmesi ve Direktif'in 7. maddesinde belirtilen hukuki sebeplere dayanılması beraberce sağlanması gereken kriterlerdir ve dolayısıyla kümülatif bir niteliğe sahiptir. Başka bir deyişle, istisna halleri dışında, toplanma amacıyla uyumsuz bir ikincil işlemenin basitçe yeni bir hukuki sebep bulunarak meşrulaştırılması mümkün değildir (ÇG29 2013: 41). Uyumluluk testine her durumda ihtiyaç duyulmaktadır. Madde 29 Çalışma Grubu'nun rızaya yaklaşımı da bunu gösterir niteliktedir. Zira rıza her ne kadar ayrı bir hukuki sebep olsa da Çalışma Grubu rızanın varlığını yalnızca bir güvence olarak değerlendirmiş ve rızanın varlığının uyumluluk testi ile birlikte kümülatif olarak ele alınması gerektiğini belirtmiştir (ÇG29 2013: 27). Ancak bu yaklaşımın tersine GVKT'nin taslak metninde, hukuki bir sebebin mevcut olması halinde ilk amaçla uyumlu olmasa dahi ikincil işlemenin yapılabileceği belirtilmiştir. Ancak bu düzenleme yoğun eleştirilere maruz kalmış ve söz konusu değişikliğin; AB Temel Haklar Şartı'nda da yer alan kişisel verilerin korunmasına ilişkin en temel ilkelerden birini anlamsız ve kadük hale getireceği belirtilmiştir (ÇG29 2015). Bunun üzerine taslak madde revize edilmiş ve GVKT'nin kabul edilen metninde bu hüküm yer almamıştır. Son durumda, yalnızca ilgili kişinin rızası veya Birlik ya da üye devletlerin kanunlarında öngörülen belirli şartlar mevcutsa ilk amaçla uyumsuz ikincil işleme imkân tanınmıştır.

Hukuki sebep faktörü açısından ilk soruyla bağlantılı ikinci bir soru daha ortaya çıkmaktadır: İkincil işlemenin ilk amaçla uyumlu nitelik taşıması halinde yeni bir hukuki sebebe ihtiyaç duyulmakta mıdır? Bir önceki kısımda belirtildiği üzere Direktif açısından bu sorunun cevabı yine nettir. Hukuki sebep ve amaçla uyumluluk kümülatif niteliğe sahip olduğu için ikincil işleme açısından da yine hukuki sebebe ihtiyaç duyulmaktadır. GVKT açısından ise bu durum farklılık göstermektedir. Uyumluluk kriterlerinin sağlandığı bütün hallerde kişisel verilerin toplanmasına dayanak olan hukuki sebep haricinde bir hukuki sebebe ihtiyaç duyulmamaktadır (Recital 50). Kimi yazarlar söz konusu hükmün eski tasarıdan kalan editöryal bir hata olduğunu belirtmektedir (Schantz 2017'den aktaran; Westermann 2018: 70). Ancak, örneğin Birleşik Krallık Veri Koruma Otoritesi'nin rehberinde de uyumluluk halinde yeni bir yasal dayanağa ihtiyaç duyulmayabileceği belirtilmiştir (ICO 2021: 54). Çalışmamız kapsamında da GVKT'ye ilişkin değerlendirmeler Recital'de belirtilen bu görüş çerçevesinde yapılacaktır.

(i) İlgili kişinin rızası: Kişisel verilerin toplanma amacından farklı amaçlarla işlenebilmesine imkân veren ilk istisna rızadır. İlgili kişi, kişisel verilerinin yeni bir amaçla için işlenmesine onay verdiği takdirde kişisel verilerinin nasıl kullanılabileceğinin farkında olacak ve bu nedenle amaca bağlılık ilkesi kapsamında ek bir korumaya ihtiyaç duymayacaktır (Schantz 2017'den aktaran; Westermann 2018: 57). Başka bir deyişle, rıza vasıtasıyla ilgili kişinin kişisel verilerinin işlenmesine yönelik beklentisi güncellenmiş olacaktır.

Rıza, amaca bağlılık ilkesinin bir istisnası olarak 95/46/AT sayılı Direktif'te düzenlenmemiş; ancak GVKT'ye özgü bir yenilik olarak Tüzüğü'nün 6/4 hükmünde yer almıştır. Direktif uygulamasına bakıldığında, rızanın doğrudan bir istisna hükmü olarak değil, bunun yerine uyumluluk kriterleri arasında yer alan bir güvence olarak değerlendirildiği görülmektedir. Nitekim, Direktif kapsamında verdiği görüşte Madde 29 Çalışma Grubu, rızanın amaç değişikliğini telafi edebilecek bir unsur olduğunu; ancak yeni bir hukuki sebep olarak tek başına amaç değişikliğini meşrulaştırmaya yetmeyeceğini ifade etmiştir (2013: 27). Ancak GVKT bu konuda farklı bir yaklaşım sergileyerek ilgili kişilerin rızası alınan hallerde amaca bağlılık ilkesi kapsamında ayrı bir denetime ihtiyaç duymamıştır. Dolayısıyla rızaya, amaç değişikliğinin telafisine doğrudan imkân veren bir nitelik kazandırmıştır.

Bu noktada, veri sorumlusu tarafından rızanın unsurlarının eksiksiz bir şekilde yerine getirilmesi önem kazanmaktadır. İlgili kişi; özgür bir iradeyle tercihini yapacak şekilde, belirli bir amaç hakkında, yeterli şekilde bilgilendirilmiş olmalı ve onayını açıkça gösteren bir yöntemle rızasını vermelidir. Ayrıca rızasını her zaman geri alabilme imkanına sahip olduğu konusunda önceden bilgilendirilmiş

olmalıdır (GVKT madde 7, Recital 32). Ancak verinin ne şekilde kullanılacağına genellikle tam olarak bilinemediği veya bir ön analize ihtiyaç duyulabildiği büyük veri işleme süreçlerinde rızanın belirlilik şartının sağlanması da kolay gözükmemektedir. Dolayısıyla bu tür faaliyetlerin rızaya dayalı olarak yürütülmesinin oldukça güç olduğu da ifade edilmektedir (Forgó-Hänold vd 2017: 32).

Özetle, rızanın varlığı halinde amaca bağlılık ilkesinin koruması ortadan kalksa da; kanaatimizce, rızanın şartlarının, özellikle de belirlilik şartının denetimi yoluyla ikincil işleme faaliyetleri için ilave bir koruma sağlanmış olacaktır. Böylece açık rıza istisnasının veri sorumluları tarafından keyfi bir şekilde kullanılmasının önüne geçilebilecektir.

(ii) Kanunlarda öngörülme: Amaç değişikliğine izin verilen bir diğer durum ise GVKT'nin md. 23/1 hükmünde sayılan ulusal güvenlik, savunma, kamu güvenliği, suçun önlenmesi, soruşturulması vb. kamu yararının sağlanmasına yönelik faaliyetler kapsamında; Birlik ya da üye devletlerin kanuni düzenlemelere dayalı olarak kişisel verilerin işlenmesidir. Ancak Tüzük, bu konuda yalnızca bir kanuni düzenlemenin mevcut olmasını yeterli görmemiş, söz konusu faaliyetin demokratik toplumda gerekli ve ölçülü bir nitelik taşıması gerektiğini de ek bir güvence olarak belirtmiştir. Bu doğrultuda ikincil işleme faaliyeti ilk olarak kanuni bir dayanağa sahip olmalı, ikinci olarak ise gerekli ve ölçülü olmalıdır.

Bu kriterler esasen temel hakların sınırlanması rejimi kapsamında ABAD tarafından uygulanan ve AB Temel Haklar Şartı'nın md. 52/1 hükmünde de düzenlenen unsurlardır. Birlik nezdinde bu tür bir sınırlama rejiminin yerleşmesinde AİHM'in etkili bir rolü de söz konusudur (EDPS 2019: 2). Bu noktada AİHM tarafından yapılan denetime ilişkin bir örneğe yer vermek uygun olacaktır. Mahkeme bir kararında, iflas eden bir başvurucuya ait yazışmaların yönetiminin üçüncü bir kişiye devredilmesini ve bu denetimin uzunca bir süre devam etmesini kanunen tanınan yetki söz konusu olsa da ölçülü bir tedbir olarak değerlendirmemiştir (Luordo/İtalya B. No: 32190/96). Dolayısıyla kanunlarda öngörülme istisnasının veri sorumlularına ikincil işlemler için sınırsız bir açık çek verdiği söylenemeyecektir. Bu istisnaya bağlantılı olarak, kamu güvenliğine yönelik muhtemel tehdit veya suç içeren bireysel vakalarda, kişisel verileri yetkili otoriteye aktaran veri sorumlularının da meşru menfaati kapsamında hareket ettiği kabul edilmiştir. Ancak söz konusu faaliyetin yasal, profesyonel veya başka tür bir sır saklama yükümlülüğüne tabi olması halinde bu aktarım yasaklanmıştır (GVKT Recital 50). Dolayısıyla yasal olarak yetkilendirilmemiş veri sorumlularına da bu şekilde dolaylı bir istisnanın sağlandığı söylenebilecektir.

(iii) Bilimsel, Tarihsel Araştırma, İstatistik ve Arşivleme Faaliyetleri: Son olarak, GVKT'nin 5/1-b maddesinde bilimsel veya tarihsel araştırma, istatistiksel amaçlar ile kamu yararına yönelik arşivleme amaçlarıyla yapılacak ikincil işlemlerin ilk amaçlarla uyumsuz olarak değerlendirilmeyeceği belirtilmiştir. Bu faaliyetler kapsamında, veri sorumluları tarafından Tüzükün 89/1 maddesinde belirtilen uygun tedbirlerin alınması gerektiği de ifade edilmiştir. Bu doğrultuda özellikle veri minimizasyonunu sağlayacak idari ve teknik tedbirler ile kimliksizleştirme veya anonimleştirme gibi tedbirlerin uygulanabileceği belirtilmiştir. Ancak GVKT'te koruyucu tedbirlerin ne olduğu ve nasıl uygulanması gerektiğine yönelik daha detaylı yönlendirici açıklamalara yer verilmemiş, bu husus Birlik ve üye devletlerin ilave düzenlemelerine bırakılmıştır. Üstelik bu madde kapsamında Birlik veya üye devletlere kanuni düzenlemeler vasıtasıyla ilgili kişilerin hakları ve veri sorumlularının yükümlülüklerine ilişkin belli istisnalar getirebilme imkânı tanınmıştır.

Avrupa Veri Koruma Kurulu tarafından paylaşılan bir görüşte, Covid-19 sürecine ilişkin bilimsel araştırmalar kapsamında, sağlık verisi gibi özel nitelikli verilere ihtiyaç duyulduğu takdirde, yeterli düzeyde idari ve teknik tedbirlerin alınması gerektiği önemle vurgulanmıştır. Bu tedbirler arasında en azından kimliksizleştirme, şifreleme, gizlilik sözleşmeleri, erişim logları ile katı erişim yetkisi kısıtlamalarının mevcut olması gerektiği belirtilmiştir (EDPB 2020: 11).

İstisnalar arasında yer alan istatistiksel amaçlı ikincil işleme, büyük veri faaliyetlerini de içine alacak şekilde geniş bir uygulama alanına sahiptir. Ancak Tüzük tarafından bu noktada önemli bir sınır çizilmiştir: "İstatistiksel amaçlı işlemin sonucu kişisel veriler değil, toplu verilerdir ve bu sonuç

veya kişisel veriler belirli bir gerçek kişiye ilişkin tedbirleri veya kararları desteklemek için kullanılmaz” (GVKT Recital 162).

Bu ifade doğrultusunda, istisnadan yararlanacak istatistiksel amaçlı faaliyetlerin sonuçları bireylere uygulanacak nitelikte olmamalıdır. Bunun yerine kimliksizleştirme gibi gerekli tedbirler aracılığıyla verilerin bireylere yönelik kullanımı engellenerek genel nitelikli analizlerin yapılması söz konusu olabilir. Ancak, büyük verinin en çok arzu edilen kullanımı, kullanıcıların ayırt edilebildiği ve deneyimlerin bu kullanıcılara göre uyarlanabildiği türden profiller oluşturmaktır. Kullanıcılara yönelik analizler yapan ve sonrasında bu sonuçları onların ilgilenebileceği ürünleri önermek için kullanan bir site bu duruma örnek verilebilir. Bu faaliyet, açıkça kişileri hedeflediği için Tüzük’te belirtilen istatistiksel amaçlı veri işleme faaliyetlerinin dışında kalmaktadır. (Westermann 2018: 62). Bu nedenle büyük veri analizinin amaca bağlılık ilkesi ile büyük ölçüde çelişkiler içerdiği, GVKT’yi hazırlayanlar tarafından belli tedbirler alınsa da mevcut durumun hala yetersiz ve belirsiz olduğu da ifade edilmektedir (Zarsky 2017: 1009).

III. İKİNCİL İŞLEMEDE AMAÇLA UYUMLULUĞUN 6698 SAYILI KANUN KAPSAMINDA İNCELENMESİ

A) Mevzuatın Değerlendirilmesi

6698 sayılı Kanun’un 4. maddesinin 2. fıkrasında kişisel verilerin işlenmesinde uyulması gereken ilkelere yer verilmiştir. Bunlar arasında yer alan “belirli, açık ve meşru amaçlar için işleme” ilkesi, Direktif ve GVKT’ye benzer bir terminolojiyle, amaca bağlılık ilkesini koruma altına almaktadır. Aynı madde kapsamında yer alan “işlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olma” ilkesi de temelde veri minimizasyonunu düzenleyen bir niteliğe sahip olmakla birlikte amaca bağlılığı somutlaştıran bir işleve sahiptir.

6698 sayılı Kanun, temel olarak Direktif doğrultusunda hazırlanmış olsa da amaca bağlılık ilkesinin düzenlenişi bakımından AB mevzuatından farklılaşmaktadır. Nitekim 6698 sayılı Kanun ve ikincil mevzuatta, amaçla uyumlu ikincil işleme faaliyetlerine ilişkin herhangi bir tanımlama ve kritere yer verilmediği gibi amaca bağlılık ilkesiyle ilgili doğrudan herhangi bir istisna da tanımlanmamıştır. Yalnızca Kanun’un 28. maddesinin 1. fıkrasında yer alan; AB mevzuatına benzer şekilde sanat, tarih, edebiyat, veya bilimsel amaçlar ile kamu yararına yönelik amaçlar içeren bazı faaliyetler, Kanun’un tamamından ve dolayısıyla amaca bağlılık ilkesinden de muaf tutulmuştur. Amaç değişikliğinin söz konusu olduğu ikincil işleme faaliyetlerinin mutlak olarak ilkenin ihlaline yol açıp açmayacağı veya bu kapsamda amaç uyumunun dikkate alınıp alınmayacağı konusundaki eksiklik ve belirsizlik doktrinde de ifade edilmiştir (Çekin 2020: 76; Dülger 2019: 189).

6698 sayılı Kanun’un gerekçesine bakıldığında konuya ilişkin şu ifadeler yer verilmiştir: “Veri sorumluları, belirttikleri bu amaçlar dışında, başka amaçlarla veri işlemleri halinde, bu fiillerinden dolayı sorumlu olacaklardır” (TBMM 2016: 19). Kurum tarafından hazırlanan Uygulama Rehberinde de aynı ifadeler yer almıştır (2019: 67). İlk bakışta bu ifade, amaç değişikliği içeren ikincil işleme faaliyetlerinin tamamen yasaklandığı şeklinde yorumlanabilecektir. Zira lafzi bir yorumla, toplama amacıyla uyumlu olup olmadığına bakılmaksızın bütün amaç değişikliklerinin Kanun’a aykırılık taşıyacağı anlaşılmaktadır. Ancak amaç değişikliklerine belirli şartlar altında izin veren Kurul kararları da göz önünde bulundurulduğunda, bu ifadenin mutlak şekilde yasaklayıcı bir nitelik taşımadığı söylenebilecektir. Buna ilişkin Kurul kararlarına çalışmanın ilerleyen kısmında ayrıca yer verilecektir. Yine Kanunun gerekçesinde yer alan ifadeler esas alınarak Kurum tarafından Uygulama Rehberi’nde yer verilen şu tespitler de konumuz açısından önem taşımaktadır: “Sonradan ortaya çıkması muhtemel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olarak veri işlenmesi yoluna gidilmemelidir. Çünkü muhtemel ihtiyaçlara yönelik veri işlenmesi, yeni bir veri işleme faaliyeti anlamına gelecektir. Bu durumda, Kanunun 5. maddesinde düzenlenmiş olan kişisel verilerin işleme şartlarından birinin gerçekleşmesi gerekecektir” (2019: 68). Bu tespitlerden hareketle amaca bağlılık ilkesi açısından mutlak bir korumanın söz konusu olmadığı ve ikincil işleme faaliyetlerine yeni bir hukuki sebep doğrultusunda imkân tanındığı söylenebilecektir. 6698 sayılı Kanun ve Kurum’un bu yaklaşımı, GVKT’den

ayrışmakta ve amaç değişikliği halinde muhakkak yeni bir hukuki sebebin de varlığını arayan Direktif’le uyumaktadır. Ancak amaç değişikliği halinde Direktif’teki uyumluluk testine benzer bir test aranmamaktadır. Kanaatimizce Kanun bu yönüyle Direktif’ten de ayrışmakta ve kendine özgü bir yaklaşıma sahip bulunmaktadır.

Son olarak açık rızaya ilişkin ayrı bir parantez açılarak Uygulama Rehberi’nde şu ifadeler yer verilmiştir: “*Veri sorumlusunun, veriyi kullanımı sonrasında gerçekleştireceği ikincil işlemler için ise (örneğin yurt dışına veri aktarımı gibi), ayrıca açık rıza alması gerekecektir. Aynı durum, verilerin işleme amaçlarının değişmesi halinde de geçerlidir. Yani her amaç için ayrı bir açık rıza alınması gerekir*” (2019: 48). Bu tespitler doğrultusunda, toplama işleminin açık rızaya dayalı olduğu hallerde amaç değişikliği gündeme gelirse ilgili kişiden tekrardan açık rıza alınmasının şart koşulduğu söylenebilecektir. Dolayısıyla Kurum tarafından açık rızaya bir özgü koruma tesis edilmiş ve açık rızaya dayalı toplanan kişisel verilerin diğer hukuki sebeplerin aksine ikincil işlenmesinin yine açık rızaya dayalı şekilde mümkün olduğu belirtilmiştir.

Mevzuatta ve Kurum rehberlerinde yer alan bu ifadeler ışığında amaç değişikliği içeren ikincil işleme faaliyetlerinin sistematik bir şekilde ele alındığını söylemek zor görünmektedir. Bu nedenle bu konuya ilişkin Kurul kararlarının da irdelenmesi yerinde olacaktır.

B) Kurul Kararlarının İncelenmesi

6698 sayılı Kanun uygulamasında amaca bağlılık ilkesinin daha detaylı değerlendirilebilmesi için Kurul’un yaklaşımının da incelenmesi gerekmektedir. “*Belirli, açık ve meşru amaçlar için işleme*” ile “*işlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olma*” ilkeleri Kurul kararlarında en çok dayanak gösterilen ilkeler arasında yer almaktadır. Ancak bu kararların tamamının bu çalışma kapsamında incelenmesinin mümkün olmaması sebebiyle, ikincil işlemeye ilişkin Direktif ve GVKT’nin yaklaşımlarıyla karşılaştırmalı bir analiz yapılmasına imkân verecek kararlar özelinde bir değerlendirme yapılacaktır.

İlk olarak, akaryakıt piyasasında dağıtıcı lisansı ile faaliyet gösteren bir şirketin, halihazırda elinde bulunan araç plaka ve akaryakıt tipi bilgilerini yeni ve başka bir amaç için işlemek istemesine ilişkin 25/03/2019 tarih ve 2019/78 sayılı Kurul kararı dikkat çekicidir. Başvuran akaryakıt şirketi, Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu’nun 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu’nun 7. maddesi çerçevesinde aldığı karar uyarınca, kaçak yakıt kullanımının engellenmesi ve denetlenebilmesi için araç plakası, akaryakıt türü, miktarı ve fiyatı gibi bilgilerin kaydedildiği bir otomasyon sistemine sahiptir. Hatalı akaryakıt dolumlarını (benzinli araca dizel yakıt veya dizel araca benzin dolumu gibi) önlemek amacıyla yeni bir proje başlatmak isteyen Şirket, halihazırda otomasyon sisteminde kayıtlı bulunan araçlara ait araç plakası ve akaryakıt türü verilerini bu proje kapsamında kuracağı sisteme aktarmasının Kanuna uygun olup olmayacağını sormuştur. Şirket, özellikle, bu tür bir veri işleme faaliyetinin veri sorumlusunun meşru menfaatleri kapsamında sayılıp sayılmayacağı konusunda Kurul’dan görüş talep etmiştir. Kurul, kişisel verilerin ilk kez işlenmesi için gereken amaçtan farklı bir amaca yönelik yeni bir işleme faaliyetinin ancak Kanunun 5. maddesinde yer alan hukuki sebeplerden en az birine dayanması ve ilk amaçtan bağımsız olarak Kanunun 4. maddesinde sayılan ilkelerin tamamına uygun olması gerektiğini belirtmiştir. Kurul meşru menfaat şartına dayanılarak veri işlenebilmesi için aradığı kriterleri uzun bir liste şeklinde saymış, ardından tüketicinin talep ettiği yakıttan farklı bir yakıt dolumu yapılması nedeniyle oluşan araç arızalarından dolayı tüketicilerin uğramış olduğu zararın ciddi maddi kayıplara neden olduğu ve akaryakıt şirketlerinin de bu zararlardan müteselsil sorumlu tutulduğunu vurgulamıştır. Kurul bu gerekçeyle veri sorumlusunun amaçladığı işleme faaliyetinin meşru menfaat şartı kapsamında olduğuna, şirketin aydınlatma yükümlülüğüne, amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olma şartlarına uyması halinde bu tür bir veri işlemeye hukuken engel bulunmadığına karar vermiştir. Dolayısıyla Kurul kararlarında, hukuki sebebin varlığı ve toplama amacıyla uyumluluk kriterleri kümülatif olarak aranmamaktadır. Hukuki sebebin varlığı, işleme faaliyetinin uyumsuzluğunu telafi etmektedir. Kurul’un bu yaklaşımı, Direktif ve GVKT ile paralel bir nitelik taşımamaktadır. Zira istisnai haller dışında her iki mevzuatta da uyumluluk denetimi yapılmakta ve yalnızca yeni bir hukuki sebebin varlığı ikincil işlemeyi mevzuata

uygun hale getirmemektedir. Öte yandan esasen veri minimizasyonunu güvence altına alan “işlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olma” ilkesi, Kurul tarafından amaca bağlılık ilkesi kapsamında hukuki sebepten bağımsız bir denetim yapılması amacıyla da kullanılmaktadır. Örneğin bir ilgili kişinin, kendisine ait iş ve işlemlerde ulaşılması adına, müşterisi olduğu bankaya vermiş olduğu telefon numarası bilgisinin, eşine ulaşılmasında yardımcı olunabilmesi adına işlendiği 18/09/2019 tarih ve 2019/277 sayılı Kurul kararında; ikincil işlemeye dair herhangi bir hukuki sebebin var olup olmadığı değerlendirilmeden doğrudan “belirli, açık ve meşru amaçlar için işleme” ve “işlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olma” ilkelerine uyulması zorunluluğuna aykırı bir işleme faaliyeti olduğu tespiti yapılmıştır. Ancak burada Kurul tarafından hukuki sebep yönünden bir değerlendirme yapılmaya gerek duyulmamasının sebebi hakkında net bir yorum yapmak mümkün gözükmemektedir. Zira bu yaklaşım, uyumluluk kriterlerine benzer kümülatif bir denetim ihtiyacına dayanabileceği gibi işleme faaliyetinin hukuki bir sebepten yoksun olduğunun açık olmasından da kaynaklanıyor olabilecektir.

İkinci olarak, dergi aboneliğinin uzatılması işlemleri ile ilgili olarak bir çağrı merkezi tarafından işlenen telefon numarasının daha sonra ilgili kişiye bir gıda şirketinin reklamının iletilmesi amacıyla kullanılmasına ilişkin, 6/01/2020 tarih ve 2020/34 sayılı Kurul kararına değinmek uygun olacaktır. Söz konusu olaydan anlaşılacağı üzere, veri sorumlusu şirket tarafından verinin toplanma amacıyla uyumsuz nitelikte ikincil işleme yapılmıştır. Nitekim bu sebeple Kurul tarafından yapılan değerlendirmede kişisel verilerin “işlendikleri amaçla bağlantılı ve sınırlı olma” ilkesine aykırı olarak işlendiği tespit edilmiştir. Ayrıca kararda yer alan şu tespitler ikincil işlemenin hukukiliği açısından önem taşımaktadır: “...[V]erinin veri sorumlusu tarafından farklı amaçlarla işlenmesinin sürdürmesi amaçlanıyor ise de ilgili kişinin işleme amaçlarına ilişkin açık rızasının alınması gerektiği ancak bu işlemlerin gerçekleştirilmediğinin anlaşıldığı...”. Kurul tarafından yapılan bu değerlendirme çerçevesinde; toplanma amacıyla uyumsuz ikincil işlemenin ilgili kişinin açık rızası ile mevzuata uygun hale gelebileceği söylenebilecektir. Ayrıca bir uyumluluk testi gerekmemektedir. Nitekim bir sigorta acentesinin müşterilerine ait kişisel verileri habersiz şekilde sosyal medyada reklam amacıyla paylaşmasına ilişkin 27/01/2020 tarih ve 2020/58 sayılı Kurul kararında da “veri sorumlusunun müşterilerine ait kişisel verileri, onların açık rızası olmaksızın paylaştığının anlaşıldığı” ifadesiyle de aynı yaklaşımı sürdürmüş ve uyumsuz ikincil işleme faaliyeti için açık rızanın varlığını aramıştır. Açık rıza bakımından Kurul’un bu yaklaşımı, Direktif’ten ayrılmakla birlikte GVKT’deki rızanın işleviyle örtüşmektedir. Buradan hareketle 6698 sayılı Kanun kapsamında veri sorumlularının, ilgili kişilerin açık rızasının bulunması şartıyla, kişisel verileri toplama amacıyla uyumsuz faaliyetler kapsamında işleyebileceği söylenebilecektir.

Hatırlanacağı üzere, Direktif ve GVKT’de amaçla uyumluluk şartının istisnalarından birisi de kamu yararının sağlanmasına yönelik bazı faaliyetler kapsamında; ikincil işleme faaliyetinin Birlik ya da üye devletlerin kanunlarına dayalı olması ve nitelik itibarıyla de demokratik toplumda gerekli ve ölçülü olmasıydı. Her ne kadar amaca bağlılık ilkesi bakımından benzer şekilde doğrudan bir istisna hükmü 6698 sayılı Kanun’da düzenlenmese de bu hususta Kurul yaklaşımının irdelenmesi konunun bütünlüğü açısından faydalı olacaktır. 27/01/2020 tarih ve 2020/59 sayılı Kurul kararında, e-posta adresine ilişkin sunucu yedek kayıtlarında yapılan inceleme sonucunda ortağı olduğu şirkette görevini kötüye kullanarak şirket gelirlerinden bir kısmını muhtelif banka hesaplarına transfer ettiği tespit edilen ilgili kişinin şikâyet başvurusu incelenmiştir. Söz konusu olaydan anlaşılacağı üzere verinin toplanma amacından farklı bir işleme amacı ortaya çıkmıştır. Kurul tarafından yapılan değerlendirmede, Asliye Ticaret Mahkemesi nezdinde açılan dava nedeniyle gerçekleştirilen kişisel veri işleme faaliyetinin 6698 sayılı Kanun’un 28/1-d hükmü kapsamında olduğu, veri sorumlusu tarafından ise 6698 sayılı Kanun’un 5/2-e hükmünde yer alan “bir hakkın tesisi, kullanılması ve korunması kapsamında veri işlemenin zorunlu olması” şartına dayanılarak kişisel verilerin işlendiği belirtilmiş ve şikâyet reddedilmiştir. 6698 sayılı Kanun’da amaca bağlılık ilkesine özgü GVKT’ye benzer bir kanunlarda öngörülme istisnası mevcut değildir. Ancak Kurul tarafından yapılan değerlendirmede, 6698 sayılı Kanun’un 28. maddesine dayanılarak mahkeme tarafından yapılan işleme faaliyeti aynı zamanda amaca bağlılık ilkesi açısından da istisna teşkil etmiş ve bununla bağlantılı olan veri sorumlusunun işleme faaliyeti de mevzuata uygun kabul edilmiştir. Buradaki yaklaşımın da, mevzuatlar arasında farklı hükümler söz konusu olsa da, GVKT’ye paralel bir nitelik taşıdığı söylenebilecektir.

Özetle, 6698 sayılı Kanun kapsamında amaç değişikliği içeren ikincil işleme faaliyetlerine yönelik denetimin AB mevzuatıyla çeşitli farklılıklar içerdiği söylenebilecektir. Bu durum ise esas olarak mevzuat metinleri arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Bu farklılığın ise yalnızca Kurul içtihadıyla giderilmesini beklemek oldukça güçtür. Kurul tarafından amaç değişikliği halinde halihazırda mevzuatımızda bulunmayan bu uyumluluk kriterlerinin uygulanması, hukuki belirlilik ilkesine uygunluk açısından veri sorumluları için sorun teşkil edebilecektir. Öte yandan, yeni bir hukuki sebebin varlığı halinde, amaçla uyumsuz ikincil işleme faaliyetlerinin mevzuata uygun hale gelmesi şeklindeki yaklaşım; özellikle iki hukuki sebep açısından daha dikkatli bir denetimi gerektirmektedir: “ilgili kişinin temel hak ve özgürlüklerine zarar vermemek kaydıyla, veri sorumlusunun meşru menfaatleri için veri işlenmesinin zorunlu olması” ve “bir sözleşmenin kurulması veya ifasıyla doğrudan doğruya ilgili olması kaydıyla, sözleşmenin taraflarına ait kişisel verilerin işlenmesinin gerekli olması”. Zira bu iki sebep nitelikleri itibarıyla özellikle veri sorumluları ile ilgili kişiler arasında bir güç dengesinin söz konusu olmadığı ilişkilerde, veri sorumluları tarafından keyfi bir şekilde kullanılma riski taşımaktadır. Bu nedenle bu hukuki sebepler bakımından uyumluluk kriterlerine yakın ilave denetim unsurunun mevcut olması uygun olacaktır. Kurul, uyumluluk denetimine benzer bir kontrolü her ne kadar Kanun’un 4. maddesinde sayılan ilkelerin tamamına uygun olma koşulu çerçevesinde yapsa da; kanaatimizce, amaca bağlılık ilkesinin kişisel verilerin korunması hukukundaki yeri ve önemi göz önünde bulundurulduğunda, öncelikle bu ilkeye özgü uyumluluk kriterlerinin tercih edilmesi yerinde olacaktır. Bu doğrultuda öncelikle 11. Kalkınma Planı’nın 479.I. maddesinde belirtilen (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı: 110), 6698 sayılı Kanun’un GVKT dikkate alınarak güncelleneceğine ilişkin hedef kapsamında amaca bağlılık ilkesinin uyumlu kullanım unsuruna yönelik kriterlerin, kanun değişikliği yoluyla, mevzuata kazandırılması uygun olacaktır. Sonrasında ise bu kriterlerin Kurul uygulaması ile somutlaştırılması ve amaç değişikliği içeren ikincil işleme faaliyetlerinde veri sorumluları tarafından esas alınması isabetli olacaktır. Böylece bir taraftan GVKT’ye tabi olan veri sorumlularının ikili bir hukuki rejimin yaratacağı sorunlarla karşılaşması engellenecek diğer taraftan ise kişisel verilerin amaca bağlılık ilkesi kapsamında daha etkin bir şekilde korunması sağlanacaktır.

SONUÇ

Amaçla bağlılık ilkesi temel veri işleme ilkelerinden biridir. Bir kişisel verinin amaçla bağlı olarak işlenmiş olduğunun kabul edilebilmesi için öncelikle işleme amacı belirli, açık ve meşru bir amaç olmalıdır. Fakat amaçla bağlılığın tek yönü bu değildir. Kişisel verilerin toplanmasından sonraki işleme faaliyetleri ikincil işleme olarak adlandırılmaktadır. İkincil işleme de ilk amaçla uyumlu olmalıdır. Ancak, belli nedenlerle, toplanma amaçlarından farklı bir amaç için de ikincil işleme yapılması gerekebilir. Bu tür ikincil işlemlerin koşulları, Avrupa Birliği düzeyinde önce Direktif sonra GVKT ile düzenlenmiştir. Yürürlükteki düzenleme olan GVKT’ye göre farklı amaçla ikincil işlemin ilk amaçla uyumlu sayılabilmesi için (i) amaçlar arasında herhangi bir bağlantının bulunması, (ii) verinin toplandığı bağlam, (iii) verinin niteliği, (iv) ikincil işlemin ilgili kişi için olası sonuçları ve (v) uygun güvencelerin varlığı dikkate alınmalıdır. Bu kriterler, veri sorumlularına geniş hareket alanı veren, uygulayıcılar tarafından somutlaştırılması gereken kriterlerdir. GVKT farklı amaçla ikincil işlemede ilk amaçla uyumluluk testine istisnalar da getirmiştir. Açık rızanın veya kanuni bir düzenlemenin varlığı hallerinde uyumluluk testine gerek yoktur. Ayrıca bilimsel, tarihsel araştırma, istatistik ve arşivleme amaçlarıyla yapılan ikincil işlemlerin, belli güvencelerin sağlanması şartıyla, ilk amaçla uyumlu olduğu kabul edilir ve uyumluluk testinden istisna tutulur.

Türk hukukunda ise amaçla bağlılık ve ikincil işleme konularında farklı bir yaklaşım vardır. KVKK’ye göre veri işleme faaliyeti, verinin işlendiği amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olmalıdır. Bu düzenleme çerçevesinde Kurul, kişisel verilerin toplanma amacından farklı bir amaçla ikincil işlenmesini, GVKT sisteminden farklı olarak, yeni bir işleme faaliyeti olarak kabul etmekte ve bu tür bir işlemede Kanunun beşinci maddesindeki hukuki sebeplerden herhangi birine ve dördüncü maddedeki ilkelere uygunluk şartlarının kümülatif olarak yerine getirilmesini aramaktadır. İkincil işleme konusundaki bu farklılığın mevzuattan kaynaklandığı açıktır. Bu farklılığın ortadan kaldırılmasının isabetli olacağı kanaatindeyiz. Böyle bir adım, ilk olarak, amaca bağlılık ilkesinin vurgulanması ve öneminin ortaya

konması yönlerinden yerinde olacaktır. Öte yandan, özellikle, daha dikkat edilmesi gerektiği kanaatinde olduğumuz “meşru menfaat” veya “sözleşmenin ifası” şeklindeki hukuki sebeplere dayanılarak yapılan işleme faaliyetlerinin yaratabileceği sorunların engellenmesi de sağlanmış olacaktır. Ayrıca bu tür bir düzenleme, GVKT’ye tabi veri sorumlularının potansiyel sorunlarla karşılaşmaması için gereklidir.

KAYNAKÇA

Aşikoğlu, Şehriban İpek (2018). “Avrupa Birliği Ve Türk Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması Ve Büyük Veri”. İstanbul. On İki Levha Yay.

Custers, Bart And U Vrabc, Helena (2016). “Big Data And Data Reuse: A Taxonomy Of Data Reuse For Balancing Big Data Benefits And Personal Data Protection”. International Data Privacy Law. <https://ssrn.com/abstract=3046774>.

Çekin, Mesut Serdar (2020). “Avrupa Birliği Hukukıyla Mukayeseli Olarak 6698 Sayılı Kanun Çerçevesinde Kişisel Verilerin Korunması Hukuku”. On İki Levha Yay.

Dülger, Murat Volkan (2020). “Kişisel Verilerin Korunması Hukuku”. İstanbul: Hukuk Akademisi.
European Data Protection Board (2020). “Guidelines 03/2020 On The Processing Of Data Concerning Health For The Purpose Of Scientific Research In The Context Of The Covid-19 Outbreak”.

European Data Protection Supervisor (2019). “Guidelines On Assessing The Proportionality Of Measures That Limit The Fundamental Rights To Privacy And To The Protection Of Personal Data”

Forgó, Nikolaus And Hänold, Stefanie Vd (2017). “The Principle Of Purpose Limitation And Big Data”, New Technology, Big Data And The Law. 17-42. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-981-10-5038-1_2

Information Commissioner's Office (2021). “Guide To The General Data Protection Regulation”.
Kişisel Verileri Koruma Kurumu (2019). “Kişisel Verilerin Korunması Kanununa İlişkin Uygulama Rehberi”. Ankara: Kvk Yayınları No: 1.

Kostadinova, Zhasmina Radkova. “Purpose Limitation Under The Gdpr: Can Article 6(4) Be Automated?”. Master Thesis. Netherlands. Tilburg University. <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=146471>. [16.02.2021].

Kuner, Christopher And Svantesson, Dan Jerker B. Vd. (2016). “The Language Of Data Privacy Law (And How It Differs From Reality)”. Articles By Maurer Faculty. 259-260. <https://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3632&context=facpub>.

Küzeci, Elif (2019). “Kişisel Verilerin Korunması”. Ankara: Turhan Kitabevi.

Madde 29 Çalışma Grubu [Article 29 Data Protection Working Party] (2013). *On Purpose Limitation*, Wp 203.
Moerel, Lokke And Prins, Corien. (2016). “Privacy For The Homo Digitalis: Proposal For A New Regulatory Framework For Data Protection In The Light Of Big Data And The Internet Of Things”. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2784123>.

Schwartz, Paul M. (2000) “Privacy And Democracy In Cyberspace”. Vanderbilt Law Review. Vol. 52: 1609-1701. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.205449>.

Voigt, Paul / Bussche, Axel Von Dem (2017). “The Eu General Data Protection Regulation (Gdpr)”. Springer, Cham. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-57959-7>.

Westermann, Hannes (2018). “Change Of Purpose: The Effects Of The Purpose Limitation Principle In The General Data Protection Regulation On Big Data Profiling”. Master Thesis. Sweden. Lund University. <https://lup.lub.lu.se/student-papers/search/publication/8941820>.

Zarsky, Tal (2017). “Incompatible: The Gdpr In The Age Of Big Data”. Seton Hall Law Review. Vol. 47, No. 4(2), 995-1020. <https://ssrn.com/abstract=3022646>.
108 Sayılı Sözleşme [Convention For The Protection Of Individuals With Regard To Automatic Processing Of Personal Data] (28.I.1981). Council Of Europe.

108+ Sözleşmesi [Amending Protocol To The Convention For The Protection Of Individuals With Regard To The Processing Of Personal Data] (18.05.2018). Council Of Europe.

95/46/At Sayılı Direktif [Directive 95/46/Ec Of The European Parliament And Of The Council Of 24 October 1995 On The Protection Of Individuals With Regard To The Processing Of Personal Data And On The Free Movement Of Such Data] (1995).

Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü [Regulation (Eu) 2016/679 Of The European Parliament And Of The Council Of 27 April 2016 On The Protection Of Natural Persons With Regard To The Processing Of Personal Data And On The Free Movement Of Such Data, And Repealing Directive 95/46/Ec] [2016].

Özel Hayatın Gizliliği Ve Sınır Ötesi Kişisel Veri Dolaşımının Korunmasına İlişkin Rehber [Guidelines On The Protection Of Privacy And Transborder Flows Of Personal Data] (23.09.1980). Organisation For Economic Co-Operation And Development.

Resolution 1973 [Res(73)22 On The Protection Of The Privacy Of Individuals Vis-À-Vis Electronic Data Banks In The Private Sector] (26/09/1973). Council Of Europe.

Resolution 1974 [Res(74)29 On The Protection Of The Privacy Of Individuals Vis-À-Vis Electronic Data Banks In The Public Sector] (20/09/1974). Council Of Europe.

Bilir, F. (2020). “Veri, Dijital Dönüşümün Gerçekleştirilmesinde Kilit Rol Oynuyor”.

<https://www.bthaber.com/veri-dijital-donusumun-gerceklestirilmesinde-kilit-rol-oyuyor/>, adresinden alınmıştır.

Buttarelli, G. (2016). “Ethics At The Root Of Privacy”.

https://edps.europa.eu/sites/default/files/publication/16-04-19_mit_ethics1_en.pdf adresinden alınmıştır.

Madde 29 Çalışma Grubu [Article 29 Data Protection Working Party] (2015). “Press Release: Press Release On Chapter 1 Of The Draft Regulation For The March Jha Council”.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (2016). “Kanun Tasarısı”. <https://www.tbmm.gov.tr/D26/1/1-0541.pdf>. adresinden alınmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji Ve Bütçe Başkanlığı (2019). “On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)” <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/on-birinci-kalkinma-planı.pdf>. adresinden alınmıştır.

Avrupa Birliği Adalet Divanı (2003). C-13/16. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/all/?uri=celex%3a62016cj0013>.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (2003). Bărbulescu V. Romanya Başvuru No: 61496/08. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22%3A%22document%22%2C%22itemid%22%3A%22001-177082%22%7D>.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (2003). Luordo/İtalya Başvuru No: 32190/96. <https://hudoc.echr.coe.int/Fre#%7B%22itemid%22%3A%22002-4774%22%7D>.

Doolin/İrlanda Veri Koruma Komisyonu (2020): Başvuru No: Iehc 90, https://www.courts.ie/acc/alfresco/D08c47b8-1bf6-4101-B072-Dd45536fa56b/2020_Iehc_90.Pdf/Pdf#View=Fith.

Hollanda Veri Koruma Otoritesi (2019).

https://autoriteitpersoonsgegevens.nl/sites/default/files/atoms/files/boetebesluit_knlbt.pdf.

Kişisel Verileri Koruma Kurulu (2019). Karar S: 2019/122.

Kişisel Verileri Koruma Kurulu (2019). Karar S: 2019/277.

Kişisel Verileri Koruma Kurulu (2019). Karar S: 2019/78.

Kişisel Verileri Koruma Kurulu (2020). Karar S: 2020/167.

Kişisel Verileri Koruma Kurulu (2020). Karar S: 2020/34.

Kişisel Verileri Koruma Kurulu (2020). Karar S: 2020/58.

Kişisel Verileri Koruma Kurulu (2020). Karar S: 2020/59.